

Úsměvné příhody ze života Vítězslava Nezvala

Nejen ze vzpomínek na básníka Vítězslava Nezvala jsme vybrali příhody, které považujeme za úsměvné. Za textem každé příhody je uvedeno číslo pramene, z kterého jsme čerpali (viz *Použité prameny*), za ním za dvojtečkou pak paginace. Příhody jsou řazeny chronologicky.

Text příhod je opsán z uvedených pramenů doslovně nebo je upraven tak, aby nezbytné škrty (v případě, že je příhoda vzata z rozsáhlejšího vyprávění) neměly vliv na jeho srozumitelnost a plynulost četby.

K převyprávění příhod jsme nepřistoupili z důvodu, že je chceme zprostředkovat v takové podobě, v jaké je jejich autor (často očitý svědek či posluchač) zaznamenal. Jen v mála případech jsme se na základě pramenů dokumentárního rázu ([5]) rozhodli pro vlastní sepsání příhody.

Alsen Hanson

Trvalo to ještě pár měsíců, než jsem mohl na Vyšehradském hřbitově navštívit [Nezvalův] hrob vedle hrobu básníka Nebeského. Byla tam již také Nezvalova bysta od sochaře Švece. Při pohledu na ni zatajil se mi poněkud dech. Přivřenýma očima dívá se Nezval kamsi a na někoho a lehoučký úsměv chvěje přitom jeho tváří. Znal jsem dobře tento jeho pohled.

Tak se tvářil, když recitoval své verše. Tak se díval, když hovořil se ženami a pokoušel se vylákat z jejich očí přitakávající milostný pohled.

A konečně byl to i úsměv chvíle, kdy vyprávěl choulostivé erotické anekdoty.

Ale anekdoty vypravovat neuměl.

Jaroslav Seifert: Všecky krásy světa

10. léta

Už od dob dospívání lákalo a vzrušovalo Nezvala všechno iracionální. Jako devatenáctiletý se v Třebíči zúčastnil Večeru hypnózy, na kterém se dokonce sám přihlásil na jeviště k hypnotickým pokusům. Do hypnotického spánku upadl tak dokonale, že o sobě začal vypravovat důvěrné věci, takže ho hypnotizér byl nucen rychle přivést k vědomí: hlediště se totiž jeho osobní zpovědí náramně dobře bavilo. Od té doby Nezval věřil v hypnózu, zvláště když si uvědomil, že si nebyl vůbec vědom toho, co o sobě vykládal.

[11: 172]

20. léta

Kdysi velmi dávno šla po Praze taková fáma, že se Vítězslav Nezval bude ženit. I učinil tomu básník přítrž, zveřejniv v prvním ročníku *Trnu* toto osobní prohlášení:

„Vzhledem k trousícím se pověstem prohlašuji: Není pravdou, že se hodlám ženit. Je to pro mne úplně zbytečné, neboť jsou ženatí všichni moji přátelé. S úctou Vítězslav Nezval.“

A opravdu, neženil se ještě drahnou řadu let.

[2: 51–52]

Jaroslav Seifert, Karel Teige a Toyen kdysi v jedné z pražských ulic zahlédli Nezvala, jak nese do své domácnosti žehlicí prkno. Patrně ho s ním nepustili do tramvaje. Držel je jako kytaru a vypadalo to dost komicky. Toyen vyprskla smíchy a Teige byl zle ironický. A Nezval, celý rudý, byl v rozpacích.

[17: 450]

Zvědavost Vítězslava Nezvala byla neukojitelná. Když ještě Zdeněk Kalista bydlel společně s Jiřím Wolkrem, byl u nich Nezval téměř každodenním hostem. Kalista vzpomíná:

„Vešel-li k tobě do pokoje, byly všechny zásuvky, které jsme jinak s Wolkrem vzájemně respektovali, otevřeny. Nezval by byl nesnesl nějakou zábranu na cestě své zvědavosti: byl by ji považoval za projev nepřátelství, za odsouzeníhodnou podivnost. Nemohl jsi mu ani odporovat. Když se Wolker o to kdysi docela přátelsky pokusil, zanechalo to v Nezvalovi osten snad navždycky: alespoň ještě ve svých vzpomínkách mluví vyčítavě o Wolkrově tajnůstkářství. Jeho zvědavost byla prostě živel, který musil prolomit všechny hráze.“

[8: 199]

„Táhli jsme z jedné vinárny do druhé,“ píše o jedné prohýřené noci s Nezvalem, Seifertem a Teigem ve svých memoárech sovětský básník Ilja Erenburg, „a za svítání jsme se octli v prázdném studeném bufetu, kde se podle místních zvyklostí slušelo dát si jitrnicovou polévku. V Nezvalově přítomnosti bylo těžko vnímat někoho jiného, zaplavil nejen místnost, ale snad celou Prahu. Nadšeně křičel, vyskočil na stůl a recitoval verše, všechny nás objímal a neustále přitom mával krátkými, širokými pažemi, které se podobaly ploutvím. Vůbec se náramně podobal lachtanovi.“

[20: 61]

Karel Teige byl vůdčí osobností umělecké avantgardy a není divu, že se členové Devětsilu zpočátku scházeli právě v bytě u Teigů. Uprostřed salonu měli Teigovi klavírní křídlo, na kterém hrával Jiří Wolker. Když počal k Teigům přicházet Nezval, hrávali spolu na čtyři ruce. Pro Wolkera byla společná hra zkouškou trpělivosti. Výbušný, temperamentní Nezval býval vždy o dva takty napřed a Wolker ho marně přibrzdoval.

[17: 385]

Bez ohledu na svůj materialistický názor naučil se Nezval snadnějšímu hádání z ruky. Osvědčilo se zvláště u dívek, které ho zajímaly.

[17: 419]

Architekt Karel Honzík zaznamenal ve svých vzpomínkách následující anekdotu o Nezvalovi a francouzštině. Scéna se odehrála v roce 1924 v jedné kavárně:

Nezval seděl nad rozevřenou knihou francouzského básníka Jeana Cocteaua a nadšeně o ní mluvil. Někdo se ho otázal, jak ji může posuzovat, když neumí francouzsky. Byla obava, že Nezval exploduje. Probodl pochybovače vášnivým pohledem a přitisknul Cocteauovo dílo ke spánku, zvolal:

„Ty chytřej! Mně stačí, abych knihu přiložil takhle k hlavě, a vím, co v ní je!“

[6: 111]

Jednou pozval lingvista Roman Jakobson k sobě na večeři Karla Teigeho, Jaroslava Seiferta a Vítězslava Nezvala. Jedli se ruské bliny, z nichž každý byl zapit stopečkou vodky. Nezval nebyl na ruskou vodku zvyklý a blinů snědl nepočítaně. K půlnoci se společnost zvedla k odchodu. Události, které se poté seběhly, popisuje Seifert takto:

„Když nám dole otevřel Jakobson domovní dvěře, první z domu vyrazil Nezval. To byla chyba. Neměli jsme jej pouštět. Zatímco jsme se loučili, ozval se na chodníku křik. Nezval se srazil se strážníkem, který stál u domu. Policajty ze srdce nenáviděl.

Rychle jsme vyběhli, ale zůstali jsme stát bezradní. Nezadržitelný rozhořčený pokřik nesl se tichou, prázdnou ulicí. Když se strážník pokoušel dát Nezvalovi pokutu za jeho křik a vytáhl tlustý notes, Nezval mu jej z ruky vyrazil. Papíry rozlétly se kolem nich. Ale to už strážník vzal na pomoc píšťalu a z blízké ulice přiklusal v těžkých botách druhý. Když sesbírali papíry, vzali Nezvala pod rameny a za jeho bouřlivých protestů vedli jej na strážnici.

Marně jsme strážníky přesvědčovali, že Nezval je básník. Byli tvrdí a zarputilí. Nic na to nedali. Básně jim neimponovaly a zřejmě je nečetli.

Po několika týdnech stál Nezval před pražským soudem. Dostal tři měsíce podmíněně.

Ještě téhož dne jsme rozsudek šli oslavit. Když jsme skončili, jako z udělání stál před vinárnou opět policajt. Nezval dal si prst na ústa na znamení, že musí mlčet, a přitočil se k policajtovi zezadu, aby mu trochu pomokřil nenáviděnou uniformu, jako to dělají vlci, když si označují lovecké teritorium. V poslední chvíli strhl ho Karel Teige a tak ho zachránil.“

[17: 326–327]

Nezvalův zjev byl tak originální, že malíř Adolf Hoffmeister ho kreslil tak, jako děti kreslí strom nebo dům – několika tahy, naslepo a bleskově, a všechny kresby byly překvapivě podobné. Jednou v noci v tiché malostranské uličce Nezval vykřikoval nějaké verše. Strážník ho napomenul, aby nebudil lidi. Nezval křičel dál. Průkaz totožnosti u sebe neměl, ale zalovil v kapse, vytáhl

zmačkaný útržek novin s Hoffmeisterovou karikaturou a blahosklonně ji ukázal strážníkovi: „Nezval. Básník!“

[20: 61–62]

Redakce týdeníku *Pestrý týden* své čtenáře ve třetím zářijovém čísle roku 1927 informovala, že „Vítězslav Nezval, representant nejmladší české lyriky, přibyl za léto u maminky na Moravě značně na váze“. Pro lepší představu čtenářů doplnila zprávu fotografií básníka v plavkách.

[29: 3]

V roce 1927 uvedlo Osvobozené divadlo poetické pásmo Vítězslava Nezvala, ve kterém si básník také sám zahrál. Ve výstupu *Měsíční sonáta* měla postava básníka v podání samotného autora oblečeného do černého salonního úboru sedět na houpačce, houpat se a rozmlouvat s měsícem. Při premiéře však Nezval z houpačky spadl a na něj pak spadl i srpek měsíce, který visel nad ním.

[4: 29]

Na podzim 1928 uspořádaly Lidové noviny první ročník ankety Kniha roku. Na otázku „Kterou nejzajímavější knihu jste letos četl?“ zaslalo do redakce odpověď 128 osobností kulturního a politického života, mezi nimi také Vítězslav Nezval. Mladý básník odpověděl sebevědomě: Svého Edisona.

[37]

Francouzský architekt Le Corbusier byl během svého pražského pobytu v roce 1929 svědkem jednoho z Nezvalových „výbuchů“ hněvu.

Stalo se tak na návštěvě v domácnosti překladatelky Marie Prušákové, manželky Adolfa Hoffmeistra, kam přišli v ten večer i Jindřich Štyrský, Karel Teige, Vítězslav Nezval, Karel Konrád a architekti Karel Honzík, Josef Havlíček a Josef Gočár a další. Poklidný večer náhle přerušil Nezvalův vzrušený a rozhořčený hlas, který se ozval z jídelny:

„Ty že jsi básník? Neopovažuj se mi to tvrdit, po tom posledním...“ a jídelnou kolem stolu prchal vyděšený Karel Konrád a za ním rychlostí, kterou by u něho nikdo nečekal, letěl rozzuřený Nezval. Dveře zaklaply, ozvalo se cinknutí klíče o podlahu, dupot úprku a tupé rány kácejících se židlí.

„Už včera večer říkal, že Konráda zabije,“ vysvětlil Štyrský danou situaci hostitelce, která se snažila dostat do jídelny a zabránit nejhoršímu.

Najednou se zpoza dveří ozval nový výbuch Nezvalova hněvu a rána padající židle. Architekt Havlíček se pokusil vyrazit zamčené dveře, ovšem marně.

„Jedině ušít nějakou boudu na Nezvala,“ zasmál se Havlíček a přes zavřené dveře volal do jídelny:

„Neblbněte, hošíci. Každý přece ví, že Karel Konrád je mizerný básník, že není vůbec básník. Stojí ti, Vítězslave, za to zápasit s ním?“

Dveře jídelny se rozletěly a v nich stanul bojovný Nezval.

„Kdo se to opovážil říct? Ať se přihlásí! Karel Konrád, takový básník, můj nejdraší přítel!“

[9: 8–11]

30. léta

Seděli v kavárně Metro naši novomistři. Bavili se a Karel Teige povídá Nezvalovi: „Kdes to chodil včera odpoledne? Viděl jsem tě na nábřeží!“ – Na to Nezval, že neví, že by tamtudy šel. A zase se mluvilo. Přišla znenadání řeč o válce; vzpomínalo se, kdo z „velkých“ tam zůstal, kdo se vrátil. Nezval seděl, popíjel už asi šestou velkou černou a zdál se být zabrán do toho vzpomínání. Právě řekl Biebl: „Znal jste někdo malíře P.? Ten taky padl ve válce.“ Nato Vítězslav Nezval jakoby se náhle probral ze vzpomínek, zeptal se vážně: „V kolik hodin to bylo, nevíš?“

Seděli jednou zas všichni pohromadě a nikomu se nechtělo domů. Bylo již dosti pozdě, když se Štyrský zeptal: „Kolik pak už je asi hodin?“ a Vítězslav Nezval, myslící vždycky napřed, odpověděl na to: „No, to bude jistě víc!“

[38]

Při jedné zkoušce na Nezvalovu hru *Schovávaná na schodech* dovolil si autor připomenout panu Hugo Haasovi, že role Mosquita je role mladého muže.

„Milý mladý příteli,“ řekl na to Haas laskavě a shovívavě Nezvalovi, „doporučuji vám, abyste si tuto knihu přečetl. Je to pěkná hra a může vás zaujmout. A seznámíte-li se trochu s jejím obsahem, přijdete i na to, že Mosquito je člověk postarší.“

[2: 49]

„Byl to bouřlivý večer,“ vzpomíná spisovatel a dramatik František Rachlík na večer 18. dubna 1931, kdy za ním do jeho malého zahradního domku v Braníku přijeli po skončení premiéry Nezvalovy hry *Schovávaná na schodech* autor s režisérem Jiřím Frejkou a mladými herci Národního divadla.

„Nezval zpíval své songy ze *Schovávané* a recitoval varianty veršů. ‚Proč nejsem hercem?‘ povzdechl si – učil se šermovat – a hned popadl v rohu stojící mou hůl a udělal několik sotů, které se při jeho váze rovnaly útoku vášnivého býka.“

[31: 4]

Významný pracovník dobrovolné veřejné služby uspořádal slavnostní večer, jehož zlatým hřebem měla býti účast vysokého hodnostáře. Na tento večer byl pozván i básník Nezval, který stál právě v předsíni, když vysoký hodnostář vcházel. I přistoupil básník k němu a představil se: „Já jsem Nezval.“ Načež hodnostář: „Tak? A já jsem přece přišel.“

[39]

Zlí jazykové vyprávěli o Nezvalově znalosti ruštiny tuto krátkou, zato však výstižnou příhodu:

Seděli jednou v malé kavárničce v Paříži Nezval a jeho přítel, sovětský spisovatel a básník. Vítězslav Nezval vykládal plamennou ruštinou o náhodnosti tohoto jejich setkání, ale ruský přítel ho vprostřed výkladu skromně přerušil:

„Ty, já tě mám taky rád... ale mluv raději česky, já ti rusky nerozumím.“

[2: 53–54]

V kavárně Metro seděla skupina literátů a jejich přátel a zrovna řešili téma, že každý umělec je ve své podstatě uhozený.

Tu se jako vítr přihnal do kavárny Vítězslav Nezval. V rozepjatém zimníku, s šálou otočenou okolo krku. Uviděl známé, zastavil se a zeptal se:

„Co řešíte za problémy?“

„Povídáme si, že každý umělec je nějak uhozený.“

Nezval se zamračil.

„Kdo to říká?“

„Tuhle on.“

„To jsi vedle, miláčku,“ řekl Nezval.

„Myslíš? A proč?“

„Protože,“ spustil Nezval, „umění nedělají cvokové. Moderní umění je umění moderní sensibility, imaginace, fantazie a intelektuální potence.“

„Ale Nezvale,“ řekl ten člověk klidně, „věř tomu, co říkám. Copak Tristan Tzara není uhozený? A Cocteau? A Salvador Dali? A E. F. Burian? A Picasso?“

Někdo vyslovil ještě jméno jednoho špatného spisovatele.

„Ten není uhozený,“ vykřikl Nezval. „To je blbec.“

Neměl pro tento druh zábavy pochopení.

[7: 326]

Báseň *Sbohem a šáteček* se hned po vydání stejnojmenné sbírky (1934) stala velmi populární. O tom svědčí i příhoda, která se Nezvalovi stala jednoho pozdního večera, když seděl se svými přáteli v kavárně Mánes. Byla plně obsazena a žila jako každého dne pestrou směsí mondénních žen, jejich společníků a ovšem umělců nejrůznějších oborů. Zcela nečekaně přistoupila k Nezvalovi mladá, elegantní, velmi hezká žena a políbila ho na ústa se slovy:

„To je za Sbohem a šáteček!“

Nezval tím však nebyl okouzlen. O jejím políbení se nevyjadřoval nijak nadšeně – nikdy totiž nemiloval aktivitu žen.

[11: 211]

Vítězslav Nezval vydával kdysi knížku veršů u jednoho nakladatele, jehož slabou stránkou nebylo královské honorování (nebyl v tom ohledu ostatně žádnou výjimkou). Honorář byl sjednán na 1000 Kč, splatný ještě před vydáním. Když se pak Nezval „zastavil pro prachy“, ošival se pan nakladatel, že knížka nepůjde a že je to moc a že snad, no, 500 Kč – -. Nezval vzal rukopis, ženerózně odlistoval polovičku a hodil ji na stůl: „Tak, tohle je za pět set.“ A panu nakladateli nezbývalo, než klopit druhou pětistovku. (Když se někdo dneska před ním o tom zmíní, dodává s trpkým zadostiučiněním: „Vidíte, a ta knížka opravdu nešla.“)

[36]

Jednoho večera v polovině 30. let se v pražské jihoslovanské vinárně Kumanovo sešla společnost avantgardních umělců: Vítězslav Nezval, malíři Toyen a Jindřich Štyrský a jiní, přítomen byl i básník Jakub Deml. Jedlo se a pilo a veselilo až do nočních hodin. Nezval každému stále doléval a řada vypitých lahví byla hodinu od hodiny delší a delší. Najednou zavolal Nezval na vrchního:

„Pane vrchní, cigarety!“

„Mistře, promiňte,“ pokorně se omlouval vrchní, „já mám cigarety už zavřeny, klíče má pan šéf a už spí.“

„Tak pošlete do trafiky!“ poručil Nezval.

„Už je po půlnoci, trafiky jsou, mistře, zavřeny.“

Tato slova však básníka, značně již ovíněného, rozčílila natolik, že vzal jednu z těch těžších lahví a mrštil jí plnou silou po vrchním. Ten však stačil před letícím předmětem uskočit a láhev zasáhla velký lustr z broušeného skla. Vrchní před dalším možným Nezvalovým hněvem utekl. Po chvíli přišel do sálu rámusem probuzený šéf podniku.

„Pane šéf, co to stojí?“ zeptal se ho Nezval vědom si své odpovědnosti za způsobené škody.

„Nic, mistře!“ odpověděl šéf.

Básník tedy vyndal z náprsní kapsy peněženku, zaplatil jen to, co se za večer snědlo a vypilo, a z vinárny v doprovodu přátel odešel.

[3: 110]

Ve vile Tereza, sídle sovětského konzulátu, se v letech 1936–1938 scházela česká literatura od Rudolfa Medka až po Vítězslava Nezvala. Po jedné recepci táhl Karel Čapek s Nezvalem dál noční Prahou. Zatelefonovali mně (vzpomíná Julius Firt, ředitel nakladatelství Fr. Borový) a sešli jsme se v Lucerně. Když i tam zavřeli, pokračovali jsme do Trocadera. V sedm hodin ráno nás i odtamtud vyhodili. Vzali jsme taxíka a vezli domů nejprve Čapka. Karel byl už ženatý a Olga Scheinpflugová nám vyšla vstříc. Žertem se obrátila vyčítavě na svého muže:

„A ty jdeš pěkně domů, ptáci už zpívají...“

„Olinko, tys je navedla“, odpověděl Karel. Nezval vzal výtku vážně a tak se v ranních hodinách v tehdejší Úzké ulici, dnes ulici bratří Čapků, do Olgy pustil: „Vzala sis velkého básníka, to si ty ani neuvědomuješ. Ten může přijít domů, kdy chce...“

[32: 235–236]

Jednou na výstavě knih v Topičově knihkupectví podepisovali bratři Čapkové a Vítězslav Nezval svá díla. Najednou se před nimi objeví básník Jindřich Hořejší. Skromně a uctivě jako vždy vyslovuje svou supliku:

„Slovutní pánové, jestlipak byste mi taky podepsali nějakou tu maličkost?“

Nezval i Karel Čapek spustili hned bouřlivě:

„A jejej, Hořejší! Toť se ví, sem s tím!“

Načež jim Jindřich Hořejší podal jediný výtisk, směnku na několik set korun.

Podepsali.

Od té chvíle byli Vítězslav Nezval a Karel Čapek vždycky v jedné frontě. V té, co čekala na splátky.

[2: 36]

Jednoho dne někdy koncem třicátých let ležela u Nezvalových známých na stole jeho *Kronika z konce tisíciletí* (1929). Nezval si sedl a začal číst, vždy na jiném místě románu. Brzo přestal a s kritickým údivem volal:

„To jsem psal já? To není možné!“

[11: 215]

Skladatel Jiří Svoboda, od studentských let blízký Nezvalův přítel, požádal básníka, aby mu šel na svatbě za svědka. S Nezvalem bylo domluveno, že pro něj ve svatební den dopoledne o desáté hodině přijede nevěstin bratranec, tehdejší student medicíny, aby ho odvezl do bytu nevěsty.

Bratranec, který přesně v deset hodin zazvonil u Nezvalových vrátek, byl překvapen, že ho nepřivítal svědek Nezval již připravený vsednout do auta.

„Pane mediku, prosím vás, pojd'te dál, musíte mně poradit!“

Bratranec přišel do pokoje, kde v malebném zmatku seděly na stole všechny klobouky Nezvalova otce. Za asistence obou rozčilených rodičů bral Nezval jeden klobouk po druhém, zkoušel je na své hlavě a stále se nemohl rozhodnout, který by vyhovoval této slavnostní příležitosti. Nakonec se obrátil na bratrance:

„Pane mediku, porad'te mně, prosím vás, který si mám vzít.“

Bratranec nesměle ukázal na černý měkký klobouk a podotkl, že je sice Mistru trochu malý, ale že to vůbec nevádí, protože ho při obřadu i při celé svatbě bude stejně držet v ruce. Nezval přijal toto rozřešení s ohromnou radostí a hned před zrcadlem zkoušel, jak bude klobouk držet, a s uspokojením říkal:

„Tak tedy takhle v ruce, pane mediku, takhle v ruce, že ano.“

Pak klidně nastoupil do auta.

[11: 284]

40. léta

Když se kdysi poprvé zkoušela v D 39 Nezvalova *Manon Lescaut*, byl zkouškám samozřejmě přítomen i autor, který měl řadu připomínek.

V jednu chvíli pocítil Vítězslav Nezval potřebu poradit herci, nováčkovi souboru, jak by si on představoval recitaci některých veršů. Tu přítomný Vladimír Šmeral – v roli rytíře Des Grieux – přistoupil k Nezvalovi s malou připomínkou:

„Mám za to, že bude lepší nic mu neradit – on je začátečník a mohl by vás poslechnout.“

[2: 56–57]

V pátek 17. ledna 1941 měl v kině Lucerna premiéru nový český film *Za tichých nocí* s Karlem Högerem, Lídou Baarovou a Raulem Schránilem v hlavních rolích. Scénář k filmu na námět producenta Miloše Havla napsal básník Vítězslav Nezval.

„Také jsem na oné slavné premiéře i na recepci byl,“ vzpomíná herec Raoul Schránil. „Pan Miloš Havel zářil, recepce byla bohatá. Vítězslava Nezvala jsem znal, vždyť jsem před ním při natáčení líbal Lídu Baarovou. Na oné recepci po premiéře Nezval podle svého zvyku dost pil (Miloš Havel na takové akci nešetřil) a potom najednou zmizel z mého zorného úhlu. Teprve když jsem přišel blíž k Lídě Baarové, všiml jsem si, že leží pod stolem a hladí jí lýtka.“

[35: 111]

Koncem léta 1942 malíř František Foltýn a Nezval utíkali se svými ženami z Brna, kde gestapo provádělo nenadálé domovní prohlídky a rozsáhlá zatýkání. Byly totiž obavy, že by gestapo mohlo přijít k Foltýnovým či k Nezvalům a oba umělce odvést. V Novém Městě na Moravě se setkali se sochařem Vincencem Makovským, který jim domluvil dočasný úkryt v malé, od Nového Města necelých 8 km vzdálené, vesničce Medlov u svého přítele. Na Medlov se společnost vypravila bez váhání.

Tělnatý Nezval zůstával stále pozadu a naříkal, že nemůže stačit. Cesta z Nového Města k Medlovu je ustavičně do kopce a Makovský společnost vedl lesními pěšinami. Makovský spěchal, nerad viděl časté Nezvalovo zastavování a čekání, až je zase dojde. Foltýn poradil Makovskému: „Až nás dojde, mluvmě o hvězdách, to snad Nezvala pobídne, aby s námi držel krok, víš, jaký je zapálený astronom a astrolog...“ Dali se do hvězdářské debaty a vystačili s ní až na Medlov, ovšem přes všechnu upřímnou snahu Nezval jim přece jen v kroku nestačil.

[19: 26]

Oční lékař Jan Vanýsek vzpomíná:

„Vítězslav Nezval za války žil v Brně u své matky pod Wilsonovým lesem. Mohl psát jen do šuplíku, a proto začal malovat. Když jsme viděli jeho obrazy, tak jsme to zkoušeli taky. Nezval mi dokonce namaloval i portrét. Když ho v roce 1944 dokončoval, přišlo pro něj gestapo. Nezval byl sice marxista, ale věřil na postavení hvězd a na horoskopy. Když ho odváděli, tak poprosil, aby se mohl podívat do knihy horoskopů. Prostudoval ji a řekl:

„Bude to dobré, maminko, neplačte! Já se vrátím, postavení hvězd je dnes báječné.“

[24: 136]

V roce 1934 se nedaleko Nového Města na Moravě u rybníka Medlov vystavělo rekreační středisko, kam s oblibou jezdívali sportovci i umělci, mezi nimi Vítězslav Nezval.

„Vzpomínám si na jednu historku s Vítězslavem Nezvalem,“ vypravuje dcera původních majitelů střediska Nina Stehlíková. „Bylo to téměř na samém konci války, a on se strašně bál Němců. Naše maminka tehdy šila ruskou vlajku, aby měla co vyvěsit, až budeme osvobozeni. Měla ji rozešitou a najednou se objevila vojenská hlídka. Ona vlajku rychle ukryla do povlečené postele pod povlak peřiny. Hlídka nic nenašla. Tehdy se u nás Vítězslav Nezval na pár dní ubytoval, měl strach, aby jej nezatkli. Tradovalo se o něm, že není moc statečný, spíš naopak. No a maminka ho ubytovala v pokoji, kde ukryla ruskou vlajku. A on pod ní pak několik nocí spal. Kdyby to věděl, tak by tak klidné spaní asi neměl.“

[33]

Asi v šestačtyřicátém roce byl Vítězslav Nezval představen v Mariánských Lázních jedné americké dámě, která se v době po revoluci starala o dodávky potravin pro Československo. Nebyl jí však představen jako básník, ale jako odborový přednosta.

Češka doprovázející cizinku řekla:

„To je pan Vítězslav Nezval z ministerstva informací.“

Američanka zkoumavě pohlédla na Nezvalovy úctyhodné proporce a nedůvěřivě podotkla:

„Chtěla jste snad říci z ministerstva výživy, ne?“

[1: 80]

Básník Vítězslav Nezval, v myšlenkách stále jaksi ve vyšších sférách, měl tak nečitelný rukopis, který – jak říkali žertem jeho přátelé – by nerozluštil ani lékárník.

Na podzim roku 1947 napsal svému příteli na venkov, načež mu přítel obratem odepsal:

„Slávku, děkuji Ti za dopis, ale prosím Tě, až mi budeš příště psát, napiš mi na stroji a sděl mi taky obsah svého předešlého dopisu.“

[2: 50–51]

Do Říčan na příjemné koupaliště s hostincem rádi vyjížděli i Pražané. Areál začal fungovat v srpnu 1934. Nabízel vedle koupání a tenisových kurtů i taneční zábavy. Rádi sem jezdili umělci z Prahy. Pamětníci dodnes vzpomínají na letní návštěvy Vítězslava Nezvala po druhé světové válce, kdy jeho nezaměnitelný automobil značky Studebaker vyvolával automatickou reakci – ihned po vystoupení básníka (a v té době i vysokého státního úředníka) z vozu jej očekával číšník s velkým tácem plným obložených chlebiček.

[25: 147]

„Vzpomínám si,“ píše ve svých pamětech filmový režisér Otakar Vávra, „jak nás pozval předseda vlády Antonín Zápotocký do Kolovratského paláce na diskusi o budoucí tváři československé kultury, kde byl také přítomen sovětský ministr kultury. Debata přešla samozřejmě na socialistický realismus jako jediné přípustnou metodu umělecké tvorby. Nezval, který seděl v druhém čele stolu proti Zápotockému, na ta slova vyskočil a prohlásil, že má pod jazykem nitroglycerin (to byla pravda, protože už tenkrát měl anginu pectoris), a když uslyší termín socialistický realismus, že vybuchne. Zápotocký ho mírně pokáral, ale Nezval se nedal, prohlásil, že je to blbost, oba se začali hádat, Zápotocký vytkl Nezvalovi, že byl dadaista a surrealista, ale Nezval namítl zcela nelogicky Zápotockému, že byl ale vždycky komunist a nikdy sociální demokrat, což byla narážka na Zápotockého. Všichni ztuhli, Jaroslav Průcha a Josef Skupa utekli z místnosti, sovětský ministr, kterému tu hádku přestali překládat, byl v trapných rozpacích a celá diskuse neslavně skončila. Nezval, když se rozlítil, byl k neudržení, jako tank. Nikdo ho nezastavil.“

[40: 168]

50. léta

Kdo začátkem 50. let musel pro Státní výbor pro věci umění vyplnit kádrový dotazník, byl na poslední straně důrazně upozorněn, aby k dotazníku připojil podrobný životopis ve dvou kopiích. Nezval za toto upozornění vepsal:

„Životopis je všeobecně znám z literárních příruček. Nepřikládám jej. Vítězslav Nezval.“

[5]

Vítězslav Nezval byl přítomen redakční poradě jednoho nakladatelství, kde se jednalo o rukopisu románu mladého autora. Spisovatel Adolf Branald této prozaické prvotině vytýkal, že je psána příliš lyricky a že jí chybí děj.

„To je nějaký román?“ řekl. „Taková příležitost a autor si s tím neví rady. Když píše o truhlárně, pořád se jen obírá vůněmi dřeva, fošny mu praskají, kliš se pálí, ale aby se tam taky něco dělo, to ne. Kdyby aspoň vešel mistr a dal učedníkovi pár facek!“

Zamyslel se nad tím básník Nezval a zželelo se mu lyrického autora.

„Ale Adolfku,“ řekl chlácholivě, „takhle přísně to nemůžeš brát. Vždyť já znám moc krásné romány a taky se v nich nic neděje.“

„Já vím,“ řekl na to zarputile Branald. „Já je taky znám. To jsou ty tvoje, Slávečku.“

I bylo básníku mlčeti.

[1: 78–79]

Vítězslav Nezval byl řidičem roztržitým, z dodržování silničních předpisů si těžkou hlavu nedělal. Jako onehdy, když svůj vůz nechal stát zaparkovaný před hotelem přímo na přechodu pro chodce a šel navštívit chilského básníka Pabla Nerudu. Když se z hotelu vracel spolu s tajemníkem Svazu čs. spisovatelů Vlastimilem Maršíčkem, už u auta postával hromovitý příslušník VB. Nezval si ho nevšiml, otevřel nezamčené dveře svého vozu a cpal se za volant.

„Vaše doklady, pane řidič!“ vyzval ho strážce pořádku, který Nezvala, ač byl obecně znám svou postavou, nepoznal.

„Ne se mnou, s tím si to vyřídíte,“ ukázal Nezval na tajemníka, který postával opodál, a snažil se nastartovat.

„To je, soudruhu, národní umělec Vítězslav Nezval,“ začal danou věc omlouvat Maršíček, „má chřipku a přesto přijel z pověření člena politbyra ÚV KSČ soudruha Václava Kopeckého osobně přivítat člena politického byra Komunistické strany Chile soudruha Pabla Nerudu...“

„Á-lé...“ zakoktal příslušník a strnule se naklonil k okénku k Nezvalovi, s pravíci u čepice: „Promiňte, soudruhu,“ hlásil, „ale vy přece můžete stát všude. Stačí, když budete mít takovou kartičku...“

Nezval zpozorněl, rozevřel dveře za sebou a vyzval příslušníka: „Nastupte si dovnitř!“ Požádal ho, aby mu, tak jak byl vecpán na zadním sedadle, na místě vysvětlil, kde se ta kartička sežene, k čemu a jak slouží. Teprve pak ho s milostí boží propustil.

Ještě týž večer Nezval tajemníku Maršíčkovi několikrát volal s dotazem, jestli už mu tu kartičku zajistil. Druhý den v poledne měl Nezval onu zázračnou kartičku na stole.

[10: 87–88]

Básník Josef Hiršal byl vynikajícím vypravěčem, znal bezpočet zajímavých příhod ze spisovatelského prostředí. Druhdy vyprávěl o jedné konferenci, kterou uspořádal Svaz spisovatelů někdy na počátku padesátých let na téma *Řízení literatury stranou*. Vítězslav Nezval, jenž přes

[12

veškerou svou tehdejší oficialitu v sobě přece jen čas od času nezapřel i svou individualitu vynikajícího básníka a hlavně neovládl vždy svůj nezkrotný temperament, se tenkrát přihlítil k tribuně a na celý sál do mikrofonu křičel:

„Soudruzi, držte mě, držte mě! Co to je řízení literatury stranou? To je stejný, jako když já jdu mrdat, aby mě při tom někdo držel za vocas! Soudruzi! Já si tu díru najdu sám!“

[27: 331–332]

Spisovatelka Jarmila Glazarová vzpomíná na první setkání Vítězslava Nezvala s Petrem Bezručem, ke kterému došlo v roce 1952 a jemuž byla přítomna:

„Jeli jsme blahopřát Petru Bezručovi k pětaosmdesátým narozeninám. Nezval se měl setkat s Bezručem poprvé.

Pánbůh ví, jak se vlastně začala ta beseda, která byla tak prostá, lidská a tak dlouhá. Byla nás hrstka, všichni jsme se vyznávali, všichni jsme s dojetím slyšeli, jak Bezruč znal naše křestní jména, naše práce, naše životy. Zpod obočí si nás černé a jiskrné oči pozorně prohlížely a utkvávaly zejména na Nezvalovi dlouze a zpytavě.

Všichni jsme mluvili. Rozhovořil se zejména Nezval. Jako žák milovanému učiteli vyprávěl prostě, vzpomínal na dětství a mládí, bylo to tak lidské a dětsky čisté, že Petr Bezruč, starý poustevník, tak opatrný v přístupu k lidem, tak ostražitý, si radostně oddychl. Ukázalo se, že i on s napětím čekal na setkání s básníkem veršů kdysi tak exkluzivních, veršů vždycky vzrušujících, pulsujících nesmírnou smyslovou silou, nesmírnou představivostí.

Bezruč se usmíval nad skleničkou, ruka s doutníčkem se trochu chvěla. S ulehčeným smíchem se dotkl Nezvalova širokého ramene: *Čekal jsem na Nezvala, myslel jsem na něho – na básníka –. A on je to takový milý, takový obyčejný moravský syneček.* Nezvalova kulatá, tvárná a dobrosrdečná tvář se rozzářila šťastným úsměvem.“

[30: 42–44]

Na jaře 1952 začalo karlínské Divadlo hlavního města Prahy zkoušet Nezvalovu adaptaci Calderónovy hry *Schovávaná na schodech*. Dramaturg divadla František Rachlík popisuje, jak takové zkoušky za Nezvalovy účasti probíhaly:

„Když sedával v šeru hlediště a pozorně sledoval zkoušky, přeříkal si polohlasně s sebou verše přednášené na jevišti. Někdy, když rytmus nebo kadence či přízvuky a pomlky nebyly podle jeho představ, recitoval už hlasitě, dokonce vybuchoval.

„Ticho tam!“ rozkřikl se od svého pultu režisér Frejka. „Kdo to huláká při zkoušce v hledišti?“

„To jsem já, Jiří! Kdo to má vydržet?!“ volal Nezval ze tmy. „Říkají to, proboha, špatně – to doslova bolí!“

„Vždyť to, Slávku, šmarjápano, teprve zkoušíme – hledáme. Přijď sem za tři neděle a pak si hulákej!“ bránil se Frejka.

„Já jdu raději pryč. Mě by ranila mrtvice!“ zlobil se Nezval, prchaje z hlediště.

Ale pak mu to nedalo a za chvíli se zase vracel a tiše si sedl vzadu, aby si zas pobrukoval verše s sebou a aby, tot' se ví, zas, po jistém ovládnutí, vybuchoval a scéna s režisérem se opakovala.

Frejka říkal starostlivě:

„My ho prostě do divadla pustíme až o generálce!“

„To by nešlo!“ namítl jsem. „On by nám určitě vyvrátil dveře.“

Podobné výstupy se odehrávaly při zkoušení hudby, při sborech, baletu.

Sám chtěl zpívat, hrát, tančit.“

[31: 4]

„Jednou večer,“ vzpomíná bulharský básník a překladatel Vaťo Rakovski na své první setkání s Nezvalem v roce 1953, „jsem navštívil klubovnu Svazu československých spisovatelů na Národní 11, kde se recitovaly básně. Sál byl plný, místo tu nebylo. Jedině v první řadě byla volná jedna položidle. Byl jsem štíhlý sedmadvacetiletý chlapec. Ta půlka židle mi stačila. Vedle mě seděl velikánský člověk, kterému stačila sotva židle a půl. Slyšel jsem jeho dech. Dýchal těžce a zřejmě se nudil. Nevydržel to. Vstal a bez vyzvání si vzal slovo.“

[26]

V roce 1953 se připravovalo souborné vydání korespondence malíře Antonína Slavička. Nezval se ujal úvodního slova. Tiskárna již čekala na rukopis; Nezval byl v té době velmi zaměstnán. Posledního dne telefonoval, že nemá text úvodu ještě hotový, že přijde zítra, ale na naléhání manželky malířova syna Jana Slavička, která věc vyřizovala, přece pak řekl:

„Pipčo, budu tedy volat za deset minut, připravte si mašinu k telefonu, sluchátko si přivážete utěrkou k uchu, aby vám nespadlo a abyste mohla psát, a začneme.“

Skutečně pak celou tuto předmluvu, aniž měl písemný koncept, nadiktoval do telefonu téměř bez přestávky za necelé dvě hodiny a po zcela nepatrných korekturách šel rukopis ráno do tiskárny.

[28: 2]

Při různých zasedáních orgánů Svazu čs. spisovatelů Nezval čas od času „vyrušoval“ svými příležitostnými improvizacemi o poezii a literatuře vůbec – a nejen jimi. Často se jednalo o něčem, co s jeho slovy nemělo nic společného, třeba o hospodářských záležitostech, kdy se Nezval zčistajasna vytrhl ze své zdánlivé letargie a spustil o něčem docela jiném. Tak jednou kupříkladu přijel na schůzi svazového předsednictva, nenechal ji ani pořádně zahájit a vzrušeně oznamoval, že pražské ulice jsou podezřele rozkopané, že se to v nich zřejmě zakopává kontrarevoluce.

[10: 77, 94]

V první polovině padesátých let se v Klubu čs. spisovatelů konala mravnostní prověrka, ke které byl pozván Vítězslav Nezval. Členy komise byli Marie Majerová, Marie Pujmanová a Ondřej Sekora. Majerová se Nezvala zeptala:

„Vítku, náš Vítku, tys náš největší milovaný básník, proč tak týráš svou Františku nedovolenými poměry s jinými ženami?“

„Protože rád mrdám,“ zařval Nezval v odpověď.

[18: 673]

Někdy začátkem 20. let byl do knihkupeckého oddělení Komunistického nakladatelství, jehož byl Jaroslav Seifert redaktorem, doručen korespondenční lístek od venkovského ochotníka, který si objednával pro svůj spolek dvě divadelní knížky a psal: *Pošlete mi knížku veselohru, něco veselého a směšného. Na druhé divadlo pak knížku hodně smutnou, něco smutného.*

Seifert tento lístek ukázal Nezvalovi, který jím byl nadšen a vymohl si, aby mu jej Seifert věnoval.

„Dám ti za něj láhev vína,“ slíbil Nezval. Víno nepřinesl, zveršovaný text lístku ale použil pro jednu ze svých básní z *Pantomimy* (1924).

Uplynulo více než třicet let, během kterých se básníci setkali jen několikrát. V polovině padesátých let Nezval Seiferta navštívil a přinesl mu svoji novou sbírku *Chrypy a města* (1955). Když do ní Seifertovi vpišoval věnování, zvedl náhle ze stránky oči a usmál se:

„Jsem ti dlužen láhev vína,“ řekl, sáhl do aktovky a vytáhl láhev burgundského. Chvilku se díval vážně, jako by ani od jeho slibu neuplynuly tři desítky let. Pak se oba básníci dali do hlasitého smíchu.

[17: 419–420]

Jednou básník Vítězslav Nezval, už jako národní umělec, navštívil rodiště svého otce.

Když kráčel se svými příbuznými kolem školy, vyšel ven pan řídící učitel Jandásek a uvítal básníka slovy:

„Nazdar, Vítězslave! Váš otec byl řídící učitel a já su taky. Buďte proto u nás vítán!“

[2: 57]

Po skončení slavnostní večeře s delegací zahraničních spisovatelů a po odchodu hostů zůstali ve spisovatelském klubu sami Marie Pujmanová, Vítězslav Nezval, Jan Pilař a tajemník Svazu čs. spisovatelů Vlastimil Maršíček.

V komorní a skoro až intimní atmosféře náhle Nezval pozvedl číši na počest Marie Pujmanové:

„Víš, Marie,“ řekl zjihle, „vždycky jsem tě obdivoval. Pro tvoji šlechtnost, ale hlavně pro krásu. A dodnes lituju, že jsem se s tebou nikdy nevyspal...“

„Ale to mi říkáš, Vítku, teprve až teď?“ usmála se Pujmanová a aniž mrkla okem, decentně jako vždy (jen do toho pousmání se vloudilo trošku melancholie) dodala:

„Teď už je to doopravdy pozdě...“

Marii Pujmanové, která byla o sedm let starší než Nezval, bylo tehdy už přes šedesát let.

[10: 127]

V roce 1955 vyšla v srpnovém čísle *Literárních novin* Nezvalova stať o Guillaumu Apollinairovi, napsaná k 75. výročí narození tohoto francouzského básníka. Jan Werich jménem svým a své ženy zaslal po přečtení statě Nezvalovi tento telegram:

„Milý Vítězslave, četli jsme Tvou báseň v próze o Apollinairovi a líbáme Tě za to na Tvé geniální břicho. Jan a Zdenka.“

[12: 485]

Nezvalovým velkým přítelem byl i chilský básník Pablo Neruda. Ten se po něm vždycky sháněl, když v rámci svého „návštěvníckého turné“ po evropských socialistických zemích zavítal do Československa. Účet za Nerudův pobyt včetně diet a dalších výdajů byl placen z pokladny Svazu čs. spisovatelů a pokaždé pořádně přesáhl na tyto účely stanovený rozpočet.

Nezval dbal, aby se na Nerudovi neskrblilo. Vykřikoval, že je to nějaký pan básník, a proto vždycky usiloval, aby mu byl svazový měšec milostivě nakloněn, státní norma nenorma, předpis nepředpis.

Jednou, když se Neruda zase blížil ku Praze, přesvědčovali pracovníci zodpovědní za svazové finance na schůzi Nezvala, že se už dál nedá nic dělat, že se musí dodržovat litera předpisu, jinak že si to odskáčou.

Nezval stále nechtěl rozumět a ustavičně podněcoval, ať se Nerudovi „něco přidá“. Nit mu přetrhl do té doby podřimující Oldřich Mikulášek:

„Tak mu, Vítku,“ pozvedl oči, „přidej něco sám, sám ze svého...“

Nezval na něj pohlédl, jakže to myslí, a když viděl, že Mikulášek ani nemrkne, zmlkl a už se neozval. Po schůzi se k tajemníku svazu Maršíčkovi naklonil a povídá:

„A až Neruda přijede, tak mám chřipku... A ubytujte ho, Maršíčku, někde v lacinějším hotelu, to mu stačí...“

[10: 83–84]

„Kdo nepoznal Nezvalův složitý životní styl, stěží si dokáže představit, jak těžké bylo se shodnout na jednotném programu delegace,“ postěžoval si Jan Pilař na potíže při sestavování itineráře delegace Svazu čs. spisovatelů do Sovětského svazu v prosinci 1955. „Nezval neudělal ani krok, aniž by se poradil s konstelací hvězd. Byl vášnivý astrolog od mladých let, věřil v působení kosmických sil na běh člověka a bytí. A tak bylo skoro nemožné dohodnout se na datu odjezdu do Leningradu i na dopravním prostředku.“

[34: 251]

Delegace Svazu čs. spisovatelů pod vedením Jana Drdy se ve čtvrtek 15. prosince 1955 vrátila do Prahy ze čtrnáctidenního pobytu v Sovětském svazu. Její odjezd z Moskvy měl však dramatický průběh, jak to alespoň ve svých pamětech zaznamenal básník Jan Pilař:

„Za mrazivé tmy o čtvrté ráno jsem budil jednotlivé členy delegace k odjezdu na letiště. Jen v Nezvalově pokoji telefon nikdo nebral. Nepomáhalo nic, ani bušení na dveře, ani klepání na zeď z vedlejších pokojů. Děsivé ticho v ranním přitnutí probouzelo v nás neblahé představy. Drda dal vzbudit ředitele hotelu a chtěl, aby byly vypáčeny dveře. V hotelu Sovětskaja jsou ale velmi důkladné dubové dveře a stěny jako v tvrzi. Ředitel se rozhodl, že ze dvora přistaví do čtvrtého patra žebřík k Nezvalovu oknu. Mlčeli jsme jako zařezaní. Počítali jsme s nejhorším.“

Ve chvíli nejvyššího napětí něco zašramotilo za dveřmi Nezvalova pokoje. Stáli jsme v chodbě. V zámku se otočil klíč. Vykoukla rozčuchaná Nezvalova hlava. Mžoural ospalýma očima. Hned, hned a opět zmizel. A potom nám vyprávěl, jak zedníci v Baranově ulici na Žižkově, kde léta bydlel, ho naučili přivyknout si na ranní hluk a rámusení na protější stavbě. Tento návyk mu nedovolil procitnout ani při obléhání jeho pokoje.“

[34: 255]

Jaroslav Seifert ve svých pamětech vzpomíná na setkání s Nezvalem v Karlových Varech v létě 1956, kam se tehdy oba básníci přijeli léčit se žlučníkem:

„V lázních ho bylo za chvíli plno. Měl spoustu zájmů. I elegantní zevnějšek měl na paměti. Nejméně, či alespoň nejlehkomyslněji se však staral o své zdraví. Přestal sice kouřit, ale to bylo to jediné, zdá se, co prováděl důsledně. Když jsem si zapálil cigaretu, vzal mi ji z úst a na zemi hlučně rozdupal. Tak mě přinutil, že jsem kouřil, jen když mě neviděl.“

[17: 329]

„Toho léta – byl to rok padesátý šestý –,“ vzpomíná Seifert, „se léčil v Karlových Varech i maršál Buďonnyj. Potkávali jsme ho, když se vracel od pramenů. Nezval ho bouřlivě zdravil. Jednou mu dokonce provolal slávu. Buďonnyj přijímal jeho pozdravy s přátelským úsměvem.“

Hůře se už vedlo dívkám, které vzbudily na kolonádě Nezvalovu pozornost. Zastavoval se s nimi a leccos jim důvěrně šeptal. Některá smíchem vyprskla, jiná se zapýřila až po uši a hleděla uniknout. Teprve když se dozvídaly, že jde o Nezvala, přijímaly již jeho dvoření s menšími rozpaky, a některé byly patrně i polichoceny.

[17: 330]

V dubnu 1957 odletěla do Moskvy delegace čs. spisovatelů, aby se zúčastnila konference o socialistickém realismu a zároveň aby na ní proklamovala své kladné stanovisko k tomuto literárnímu směru. Na konferenci promluvil jménem čs. delegace Vítězslav Nezval, který ke zděšení sovětských kulturních a stranických pracovníků přednesl vůči socialistickému realismu své výhrady. A když si ještě po konferenci Nezval a po něm i ostatní členové delegace odmítli na socialistický realismus připít stakanem vodky, bylo o dalším pobytu delegace v hlavním městě Sovětského svazu rozhodnuto.

Oficiální charakter delegace byl tedy v tu ránu nadranc. Do dalších diskusí a k dalším setkáním ji nebylo radno pouštět, zpátky domů ji také hned tak nemohli poslat. Změnili tedy její poslání na rekreační: nabídli jí výlet do Tbilisi, do orientálního prostředí – za dobrým jídlem a pitím. Ale Nezval se tam odmítl pustit přes vysoké hory, které letadlu stály v cestě a jichž se bál (a taky moc nevěřil sovětským lokálním pilotům) – skončil tedy v Soči, kam ho solidárně provázeli, aby tam nebyl sám, Vilém Závada.

Delegáti museli vyklidit moskevské hotelové pokoje – jenom Nezval neuposlechl. Z kapsy před odletem do Soči vytáhl klíč od svého apartmá, který si vzal s sebou, a vítězně jím ostatním mával před očima:

„Vy za téhle situace, až se vrátíte do Moskvy, takové pokoje, jaké jste měli, už nedostanete – za to dám krk. Proto jsem se pojistil...“

A nemýlil se. Po návratu z „exilu“ se vrátil do svého apartmá v centru města, zatímco zbylí byli umístěni v méně okázaném hotelu hezkých pár kilometrů od moskevského středu.

[10: 90–92]

Vítězslav Nezval byl v půjčování peněz velkorysý, pokud to však nešlo z jeho kapsy. Přesvědčil se o tom i básník Jan Noha, který během moskevského pobytu požádal Nezvala o „pár rublíků“.

„Samozřejmě, Honzíku,“ souhlasil Nezval. „Kolik potřebuješ?“ a přejížděl si rukama náprsní kapsy saka.

„Stačí mi padesát rublů, zítra ti je vrátím,“ odpověděl Noha.

Nezval nechal být své kapsy kapsami a obrátil se k přítomné bohemistce Nině Nikolajevové:

„Ninočko, půjč tady soudruhovi Nohovi sto rublů...“

Inu, z cizího krev neteče.

[10: 92]

Na jaře 1957 odletěl Nezval v čele delegace čs. spisovatelů do Moskvy. Z cesty se vrátil se dvěma televizory, těmi prvními s maličkou obrazovkou, které se v Moskvě objevily – a které s sebou přivlekl, v každé ruce jeden, do ruzyňské celnice. Zřejmě ty dvě velké kartonové krabice s přístroji, tehdy u nás ještě velkou vzácností, měl při sobě i v letadle, aby se mu náhodou někam nezatoulaly. Celníci je chtěli proclít, nakonec alespoň jeden – ale z Nezvala, který je nedával z rukou, nevyždímali ani korunu. Ten před nimi nekapituloval:

„To si vyřídíte s ministrem!“ zvolal a opustil, obtěžkán krabicemi s televizory, celní prostor ruzyňského letiště.

[10: 93–94]

Jednou byl Vítězslav Nezval požádán, aby k Jiřímu Hendrychovi (po prezidentu Novotném druhému muži KSČ a dozorovateli nad ideologií a kulturou) doprovodil delegaci spisovatelů, která chtěla straně přednést své požadavky týkající se tvorby.

Jednání probíhalo v budově ÚV KSČ, sedělo se u dlouhatánského mírně elipsovitého jednacího stolu, u kterého asi jinak zasedal ústřední výbor partaje – Hendrych sám v čele daleko od ostatních. Ten odpovídal na dotazy delegace, když v tom se Nezval začal vrtět a pokukovat pod mohutánský stůl.

„Podívejte se, Maršíčku, pod stůl!“ řekl tajemníkovi svazu. „Tady něco smrdí, tady někde musí být hovno,“ s odporem si odsedl a pozvedal nos.

Hendrych si zprvu Nezvalova počínání nevnímal a pokračoval, jako že by strana chtěla požadavkům spisovatelů vyhovět a jako že zase ne. Nezval ho taky pustil z mysli, plně zaujat už jen svým objevem, a Hendrych Nehendrych, delegace nedelegace spustil hlasitě, tak jak to dovedl, když ho něco vzalo, jednu ze svých básnických improvizovaných meditací, tentokrát o hovnu. Bájl hezkých pár minut. Hendrych zpočátku ještě chvíli brebentil své „jako by to všecko šlo i jako nešlo“, ale záhy zanikl v intonaci Nezvalova hlasu, tak všeho nechal, sepal si na stole ruce a stále se pousmívaje za svými brýličkami, trpělivě vyčkával, co z toho vzejde.

Nezval skončil, tak jako začal, teprve teď si znovu uvědomil, kde je, a obrátil se na mlčícího Hendrycha:

„To jsem ti to, Jiří, tady pěkně posral – s tím hovnem, jak ti to tady nahrávají...“

A opravdu: jak se tajemník Maršíček po několika letech dověděl přímo od Hendrycha, seděl tehdy ve vedlejší místnosti prezident Novotný a celé jednání včetně Nezvalovy „ódy na hovno“ sledoval na monitoru.

[10: 97–99]

Vítězslav Nezval trpěl obezitou. Na podzim roku 1957 ho ve svém ateliéru portrétoval Max Švabinský a podle samotného Nezvalova vyprávění nestačil Švabinskému ani papír, když chtěl zachytit celou básníkovu postavu.

[28: 2]

Koncem roku 1957 přišli Nezvala, ležícího s chřipkou, navštívit kolegové ze Svazu čs. spisovatelů: Jan Noha, Jan Otčenášek, Ladislav Fikar a Vlastimil Maršíček.

„Mládenci,“ řekl jim Nezval, „že musím umřít, to vím, to se nedá nic dělat. Sám fakt mě tak neděsí – jako to, že se po mé smrti narodí ještě tolik krásných holek, kterým se já z toho posraného hrobu nebudu moct ani podívat pod sukň...“ Pak se tomu všemu zasmál a před odchodem ještě všechny donutil, aby se mu seřadili u nohou podle velikosti a přísahali, že budou naplňovat jeho odkaz, až on nebude na světě. Se zvednutou pravicí, se vztyčenými dvěma prsty, museli po Nezvalovi třikrát opakovat: „Budeme mr...! Budeme mr...! Budeme mr...!“

„Jak Beneš nad rakví s tatíčkem Masarykem...“, poznamenal Nezval s úsměvem.

[10: 81–82]

V březnu 1958 (jen několik týdnů před svou smrtí) odjel Nezval se skupinou spisovatelů do Itálie.

Italské bankovky se Nezvalovi moc líbily, hlavně ty velikánské, jaké v té době ještě platily. Protože se nevešly do peněženky, dal si na ně ušít větší plátěný pytlík s dlouhými kalouny, aby si ho, s liramí uvnitř, mohl na noc přivazovat k tělu. Nějaká dobrá duše mu v Praze totiž poradila, aby si tak ty peníze chránil před italskými chmatáky. Navíc v něm rozměrné bankovky vzbuzovaly šalebnou domněnku, že hodně platí.

[10: 79]

Při obědě v klubu spisovatelů (pár dní po Nezvalově návratu z Itálie) se Nezval rozpomněl na své bouřlivé mládí.

„Už jsme si všechno víno vypili,“ řekl, když uviděl, jak si kdosi u stolu poroučí víno.

„Kdybychom se teď dali do pití,“ obrátil se k Františku Hrubínovi, „to by ti mladí kluci koukali, rozmetali bychom to tady jako uragán!“

[21: 86]

Milou vzpomínku na básníka Nezvala si podnes zachovává mnoho lidí. Vítězslav Nezval někdy prudce vzplanul náhlým vznětem, vzrušením, nebo se i bouřlivě rozčilil, ale za chvíli už zase nic nevěděl a na jeho široké tváři byl zase klid a pohoda.

Jednou se také za básníkem vydal šéfredaktor magazínu *Čtení* Jiří Macháček. Opatřil si první vydání Nezvalovy *Manon* a napadlo ho, že si nechá knížku podepsat autorem.

I zašel za básníkem do jeho vinohradského bytu. Zazvonil u dveří, ale ono nic. Zazvonil tedy podruhé, důkladněji, ale zase nic.

Na třetí zazvonění konečně vyběhl rozezlený mistr a rozkaceně, až to bylo slyšet o poschodí níž i výš, volal:

„Copak neslyšíte, že nikdo není doma?“

Teprve když viděl v rozechvělých rukou návštěvníka svou *Manon Lescaut*, usmál se a hned do tohoto prvního vzácného vydání vepsal svůj podpis i s věnováním.

[2: 58–59]

Nedatováno

V oněch mladistvě vzrušených letech, kdy Vítězslav Nezval objevoval a cítil v sobě svou stále vzrůstající schopnost zasahovat do vývoje všech slovesných žánrů, zatoužil někdy i tyto hranice překročit. Tu myslel na kabaret, divadlo a ještě mnoho jiných věcí.

A skutečně, záhy pak vystoupil i jako herec v malých úložkách a recitativech, ale nebyl tím uspokojen. Tehdy velmi miloval romantické ženské postavy, Manon, Roxanu, Marguerittu, ale zároveň i Tři mušketýry, které nakonec sám zdramatizoval. Do postavy chrabrého d'Artagnana se tak zamiloval, že byl posléze skálopevně přesvědčen, že by ho mohl sám zahrát i na scéně.

Tenkrát mu řekl někdo z přátel z Frejkova okruhu:

„Podívej, Slávku, v dřívějších dobách hráli muži i ženské úlohy. Tak proč ty bys to nemohl zkusit třeba v úloze Manon Lescaut?“

[2: 49–50]

V rodině E. F. Buriana se o Nezvalovi tradovala tato příhoda, kterou zapsal Burianův syn Jan:

„Kdysi dávno přišel onen básník, proslulý nestřídmou zálibou v jídle, pití a konzumaci všech možných i nemožných radostí života, na návštěvu k mé babičce.

V té době byla málokdy při penězích, to víte, hospodyně v prvorepublikové domácnosti samých umělců, ale ten den zrovna pekla husu a všude v bytě to vonělo. Mladý bard nevydržel a zeptal se:

„Copak to pečete, paní Burianová?“

„Ale husu, Slávečku, chceš ochutnat?“

Podle té drsné historiky Sláveček ochutnal a babička se ho naivně zeptala, zdalipak chce ještě. Přikývl a dal si další kousek masa, až zlikvidoval celého ptáka a bylo po rodinném obědě.“

[23]

Nezval míval vždy plnou hlavu imaginací a snů.

Jednou potkal na Národní třídě Karla Teigeho a povídá:

„Karle, dneska se mi o tobě zdálo. Viděl jsem tě v rakvi. Ale neboj se, to nic neznamená. To vzniklo tím, že jsem tě včera potkal a ty jsi měl v tom vedru, nevím proč, černé šaty.“

[2: 51]

Cizinec, který se velmi zajímal o českou literaturu, seděl s básníkem Nezvačem v kavárně Metro a sdílel s ním své názory o našem písemnictví. Mezi jiným řekl:

„U vás v Československu jsou vlastně dva velcí básníci.“

Nezvačem to trhlo a hned mu vskočil do řeči:

„Prosím vás! A kdo myslíte, že by mohl být ten druhý?“

[2: 52–53]

Jistá malá literární společnost se bavila hovorem o různých autorech. Každý postupně vykládal, kterého z českých básníků nejvíce miluje, kterého považuje za největšího a proč.

Když došla řada na malíře Zdeňka Tůmu, vyznal se veřejně ze svého nadšeného obdivu k Vítězslavu Nezvalovi. Prohlásil, že tento básník má ze všech našich poetů největší dar nespoutané

fantazie. A doložil to citátem ze sbírky Zpáteční lístek, kde v básni Podolská plovárna kníže našich básníků píše doslovně: „...vesele přeskočil jsem plot.“

„Dovedete si představit,“ nadšeně pozvedl hlas Zdeněk Tůma, „jaká je v tom, při Nezvalově tělesné váze, úžasná síla básnické imaginace? Před tím prostě klobouk dolů!“

[2: 54–55]

O tělesné váze Vítězslava Nezvala se mezi jeho přáteli často debatovalo. Jednou přišel Nezval mezi kolegy, kteří právě hovořili o správné váze lidského těla. Nezval řekl:

„Podle tabulky vážím jen o patnáct kilogramů víc, než mám při své výšce vážit. Bohužel nemám představu o tom, kolik to asi je, těch patnáct kilo.“

„To máte tak,“ řekl mu na to jeden ze známých, takto lékař. „Dobře vyvinuté novorozeně váží tři kilogramy. Jste tedy těžší jen o pět novorozeňat, čili o jedny paterčata, a to není tak moc.“

[2: 55]

Básník Vítězslav Nezval pravidelně navštěvoval kavárnu Metro na Národní třídě.

Jednou, když všechna místa v kavárně byla obsazena, vstoupila větší společnost a zamířila k Nezvalovu stolu, u něhož seděl básník docela sám.

„Dovolíte, prosím, abychom přisedli?“

Společensky vybroušený básník zdvořile povstal a s lehkou úklonou pronesl:

„Já jsem Nezval.“

Příchozí se očividně zarazili.

„Nojo,“ přiškrceně řekl jeden z nich, „ale když je tady všude plno... co máme dělat?“

[2: 56]

Seděl jednou Vítězslav Nezval s přáteli do pozdních hodin večerních. Nechtělo se mu domů, plánovalo se do budoucna. Nezval protahoval to sezení, a výmluvný jako obvykle, zabraňoval odchodu svých přátel novými a novými nápady.

Když už se schylovalo k ránu a dopita byla mnohá číš, vstali přátelé a nutili Nezvala k odchodu.

„Dobrá, tak já tedy půjdu domů,“ řekl Nezval. „Ale taxikáři neřeknu, kde bydlím. Ať ten chlapík ukáže, co dovede!“

[1: 77]

„Copak je to vlastně ta licencia poetika,“ zeptala se jedna mladá dáma ředitele nakladatelství. (Pozn. Licentia poetica – odchylka v básni od jazykové normy.) A ten jí to vysvětlil za všechny básníky:

„Takový případ by třeba nastal, kdyby, dejme tomu, Vítězslav Nezval dostal licenci na biograf nebo trafik.“

A dáma byla spokojena.

[2: 58]

Zase jednou se trochu nediskrétně mluvilo o Nezvalově váze. Ale jeden z básnickových přátel se ozval na jeho obranu:

„Co pořád máte, vždyť Slávek teď rapidně hubne.“

„Co to povídáš,“ divili se přátelé, „jak to?“
„Inu: takto – dřív se spravoval týdně o kilo, a teď už jen o půl.“

[2: 58]

Vítězslav Nezval se vášnivě rád zabýval chiromantií, tedy čtením osudu z ruky. Svým přátelům a známým na setkání četl z dlaně budoucnost, jak se to přihodilo i básníku Zdeňku Kalistovi a docentu J. L. Fischerovi v kavárně Tůmovce.

Když už oběma sdělil, jaký osud je čeká, vešel do kavárny docent filosofie J. B. Kozák a zamířil k jejich stolu. Sotva usedl, už musel Nezvalovi podat ruku k chiromantickým pokusům.

„Vy žádné děti mítí nebudete,“ prohlásil mu básník s chmurnou určitostí.

„To jsem rád,“ odtušil na to filosof, „já už mám čtyři.“

Nezval na něho překvapeně pohlédl, zatímco se Fischer i Kalista dali do smíchu.

„To se vztahuje na budoucnost!“ ohradil se Nezval proti znevažování svého věšteckého umění.

[8: 206]

Nezval neměl rád profesory češtináře. Nacházeli mu v básních (o románech nemluvě) chyby všeho druhu, které si však Nezval přál mít právě tak, a ne jinak. Jednoho dne se na tyto pedanty velmi rozzlobil a prohlásil se vši prudkou opravdovostí, že dá do záhlaví svých knih poznámku, aby je nečetli profesori češtiny, že nejsou pro ně určeny.

[11: 192]

U Nezvala se vínem probouzel Dionýsos-Bakchus v té proudivé a vlnivě hlaholící opojnosti, v jaké ho znaly staré pohanské dionýsie.

[8: 281]

Jednoho odpoledne přišel Nezval jen tak z kamarádství na návštěvu k Werichovi. Přecházel po pokoji, povídal, okukoval knihovnu a náhle z ní vytáhl jeden ze dvou výtisků své *Manon Lescaut*.

„I podívejme se,“ pravil, „ty ji máš dvakrát. Dej mi jednu. Já ji nemám.“

„Tak si jednu vezmi. A tu druhou mi věnuješ,“ řekl Werich.

„To ano, ale já pospíchám.“

Werich podal Nezvalovi pero. Jak básník otáčel listy, zaujala ho první scéna. A začal číst. Přečetl první scénu, pak druhou a další a pokračoval – střídal role, přisedával z židle na židli, burácel a šeptal – dokud Werichovi nepřečetl a nezahrál celou hru. Přitom stále držel v ruce pero, které mu podal.

[14: 66; 15: 4]

„Když jste k němu přišel,“ vzpomíná na Nezvala Jan Werich, „okamžitě vám změřil tlak. To dělal každé návštěvě. Pak vám věstil budoucnost. Pak si objednal oběd, to znamená, že mu přinesli velký tác na noze, takový, na jakém se ve Francii servírují sýry. Nezvalovi ho nosili plný čokoládových indiánek se šlehačkou. On měl ukrutně rád sladký a neustále se přejídal.“

[13: 211]

Vítězslav Nezval nemíval rád neděle, a proto si je rád proměňoval ve všední dny tak, že několikrát opakoval: *Je čtvrtek*.

„V Praze je neděle vždy nudná,“ řekl jednou svému příteli J. V. Plevovi.

„Zde v Brně si v neděli řeknu: Je čtvrtek! A opravdu, neděle se mi tu promění ve čtvrtek!“

[16: 176; 19: 34]

Nezval si vytvářel svá tajemství a kvůli těm tajemstvím sám před sebou poschovával své věci, aby je objevoval, nalézal, aby sám sebe překvapoval.

[22: 156]

Použité prameny

- [1] THIELE, Vladimír. *Fůra humoru o známých lidech*. 1. vyd. Praha: Práce, 1960.
- [2] THIELE, Vladimír. *Fůra humoru o známých lidech*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Práce, 1974.
- [3] OLIČ, Jiří. *Čtení o Jakubu Demlovi*. Olomouc: Votobia, 1993.
- [4] ŠVÁCHA, Rostislav (ed.). *Vít Obrtel (1901-1988). Architektura, typografie, nábytek*. Praha: Galerie hlavního města Prahy, 1992.
- [5] Literární archiv Památníku národního písemnictví – fond Vítězslava Nezvala.
- [6] HONZÍK, Karel. *Ze života avantgardy. Zázitky architektovy*. Praha: Čs. spisovatel, 1963.
- [7] RYBÁK, Josef. *Kouzelný proutek*. Praha: Čs. spisovatel, 1989.
- [8] KALISTA, Zdeněk. *Tváře ve stínu*. České Budějovice: Růže, 1969.
- [9] PRUŠÁKOVÁ-HONZÍKOVÁ, Marie. *Když hoří obrazy*. Praha: Melantrich, 1989.
- [10] MARŠÍČEK, Vlastimil. *Nezval, Seifert a ti druzí... Necenzurovaný slovník českých spisovatelů*. Brno: Host, 1999.
- [11] SVOBODA, Jiří. *Přítel Vítězslav Nezval*. Praha: Čs. spisovatel, 1966.
- [12] KRULICHOVÁ, Marie, VINAŘOVÁ, Milena, TOMEK, Lubomír. *Depeše z konce tisíciletí. Korespondence Vítězslava Nezvala*. Praha: Čs. spisovatel, 1981. Vzpomínky a korespondence.
- [13] JANOUŠEK, Jiří. *Rozhovory s Janem Werichem*. 2. rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 1986. Knihovna pro každého; sv. 196.
- [14] WERICH, Jan. *Všechno je jinak*. Praha: Olympia, 1991.
- [15] WERICH, Jan. „Mnohokrát jsem se chystal...“. *Literární noviny*. 1958, roč. 7, č. 15.
- [16] PLEVA, Josef Věromír. „Zrnka o Nezvalovi“. *Nový život*. 1950, roč. 2, č. 3.
- [17] SEIFERT, Jaroslav. *Všecky krásy světa*. 4. vyd. Praha: Eminent, 1999.
- [18] DIVIŠ, Ivan. *Teorie spolehlivosti*. 2. rozš. vyd. Praha: Torst, 2002.
- [19] PLEVA, Josef Věromír. *Přátelé*. Praha: Albatros, 1974.
- [20] ERENBURG, Ilja. *Lidé, roky, život. Kniha druhá*. Přel. Zuzana Krejčová, Jaroslav Hulák. Praha: Čs. spisovatel, 1963.
- [21] HRUBÍN, František. *Lásky*. 2. vyd. Praha: Čs. spisovatel, 1969. Próza a dramata Františka Hrubína; sv. 3.
- [22] TVRZNIČEK, Jiří. *Šest dýmek Františka Filipovského*. Praha: Novinář, 1981.
- [23] BURIAN, Jan. Básník a husa. In: *Aktuálně* [online]. 2012-11-20 [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/jan-burian.php?itemid=18174>
- [24] VANÝSEK, Jan. *Prožil jsem zvláštní století: vzpomínky očního lékaře prof. MUDr. Jana Vanýska*. Brno: Albert, 2007.
- [25] DVOŘÁK, Tomáš. *Pražské výletní restaurace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010.
- [26] RAKOVSKI, Vaťo. Projev při udělení medaile Artis Bohemiae Amicis. In: *iLiteratura.cz* [online]. 2008-06-03 [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/22697/rakovski-vato-projev-pri-udeleni-medaile-artis-bohemiae-amicis>
- [27] TRETERA, Ivo. *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a na život vůbec*. Praha: Paseka, 2011.
- [28] SLAVÍČEK, Jan. „[S Vítězslavem Nezvalem jsem se intimněji spřátelil...]“. *Kultura*. 1958, roč. 2, č. 15.
- [29] *Pestrý týden*. 1927, roč. 2, č. 38.
- [30] GLAZAROVÁ, Jarmila. *Místopis srdce*. Praha: Albatros, 1973.
- [31] RACHLÍK, František. „Schovávaná bez – krahulíka...“. *Literární noviny*. 1958, roč. 7, č. 15.
- [32] FIRT, Julius. *Knihy a osudy*. Brno: Atlantis, 1991.

- [33] ZELENÁ KRÍŽOVÁ, Helena. K Medlovu jezdívali cvičit a sportovat i Jaroslav Ježek nebo Vítězslav Nezval. In: *Žďárský deník* [online]. 2018-03-06 [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: https://zdarsky.denik.cz/zpravy_region/k-medlovu-jezdivali-cvicit-a-sportovat-i-jaroslav-jezek-nebo-vitezslav-nezval-20180306.html
- [34] PILAŘ, Jan. *Sluneční hodiny*. Praha: Čs. spisovatel, 1989.
- [35] TUNYS, Ladislav. *Hodně si pamatuju... Perličky v duši Raoula Schránila*. Praha: Ametyst, 1998.
- [36] Es. „Poesie a obchod“. *Rozhledy po literatuře a umění*. 1935, r. 4, č. 11, s. 86.
- [37] „Kterou nejzajímavější knihu jste letos četl?“. *Lidové noviny*. 1928, r. 36, č. 623 (8. 12.), s. 18, 19, 29.
- [38] „Kultura v ČSR. A jinde“. *Humoristické listy*. 1931, r. 74, č. 12 (20. 3.), s. 164.
- [39] „Kultura v ČSR. A jinde“. *Humoristické listy*. 1931, r. 74, č. 8 (20. 2.), s. 111.
- [40] VÁVRA, Otakar. *Podivný život režiséra*. Praha: Prostor, 1996.

Úsměvné příhody ze života Vítězslava Nezvala.

Vybral, upravil a sestavil Alsen Hanson.

Vytvořeno pro internetové stránky <http://vitezslavnezval.cz/>.

Datum vydání: 27. 11. 2013

Aktualizováno: 24. 3. 2020

Tento dokument podléhá licenci Creative Commons.
Uveďte autora - Nevyužívejte dílo komerčně - Zachovejte licenci
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/cz/>